

सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायको भूमिका

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र संकायद्वारा
सञ्चालित स्नातकोत्तर तह (एम.एड.)
दोस्रो वर्षको आंशिक आवश्यकता
परिपूर्तिको लागि
प्रस्तुत

शोध पत्र

शोधकर्ता

खडानन्द ढुंगाना

क्याम्पस रो.नं १११/२०६४

परीक्षा रो.नं. १००८०/२०६६

त्रि.वि.द.नं ६-१-२०३-००९५-९६

महेन्द्र रत्न बहुमुखी क्याम्पस, इलाम

शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विभाग

२०७०

सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायको भूमिका

अनुसूची -१

नमुना छनौटमा परेका उच्च माध्यमिक विद्यालयहरू

क्र.स.	नमुना छनौट	उ.मा.विद्यालयको नाम	ठेगाना
०१	पहिलो	श्री महादेव गुप्तेश्वर उ.मा.वि.	लुङ्गरुपा-५, फूल्पा, पाँचथर
०२	दोस्रो	श्री रानीटार उ.मा.वि.	रानीटार-२, रानीटार, पाँचथर
०३	तेस्रो	श्री इथुङ्ग उ.मा.वि.	रानीटार-६, इथुङ्ग, पाँचथर

माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायको भूमिकासामुदायिक उच्च

अनुसूची -२

नमुना छनौट जनसंख्या विवरण

क्र.स	नाम	पद	विद्यालय
०१	भूवानीविक्रम फागो	वि.व्य.स.अध्यक्ष	श्री महादेव गुप्तेश्वर उ.मा.वि.
०२	सीप ब. राई	सह प्राचार्य	श्री महादेव गुप्तेश्वर उ.मा.वि.
०३	डिल्ली कु. राई	वि.व्य.स.सदस्य	श्री महादेव गुप्तेश्वर उ.मा.वि.
०४	सुरेन्द्र अधिकारी	शिक्षक	श्री महादेव गुप्तेश्वर उ.मा.वि.
०५	पदमलाल रिमाल	शिक्षक	श्री महादेव गुप्तेश्वर उ.मा.वि.
०६	रामप्रसाद वान्तवा	अभिभावक	श्री महादेव गुप्तेश्वर उ.मा.वि.
०७	सन्तवीर फागो	अभिभावक	श्री महादेव गुप्तेश्वर उ.मा.वि.
०८	कर्णमाया राई	अभिभावक	श्री महादेव गुप्तेश्वर उ.मा.वि.
०९	अजित राई	विद्यार्थी कक्षा-१२	श्री महादेव गुप्तेश्वर उ.मा.वि.
१०	राजु वि.क.	विद्यार्थी कक्षा-१२	श्री महादेव गुप्तेश्वर उ.मा.वि.
११	सरस्वता फागो	विद्यार्थी कक्षा-१२	श्री महादेव गुप्तेश्वर उ.मा.वि.
१२	विनोद राई	विद्यार्थी कक्षा-११	श्री महादेव गुप्तेश्वर उ.मा.वि.
१३	दीपा चेम्जोङ्ग	विद्यार्थी कक्षा-११	श्री महादेव गुप्तेश्वर उ.मा.वि.
१४	सुजना लामा	विद्यार्थी कक्षा-११	श्री महादेव गुप्तेश्वर उ.मा.वि.
१५	वीरेन्द्र बाँस्कोटा	वि.व्य.स.अध्यक्ष	श्री रानीटार उ.मा.वि.
१६	भक्तबहादुर राई	प्राचार्य	श्री रानीटार उ.मा.वि.
१७	भीम बहादुर तामाङ्ग	वि.व्य.स.सदस्य	श्री रानीटार उ.मा.वि.
१८	दिलबहादुर गुरुङ्ग	शिक्षक	श्री रानीटार उ.मा.वि.

१९	खुमादेवी ढुङ्गेल	शिक्षक	श्री रानीटार उ.मा.वि.
२०	टेकनाथ बाँस्कोटा	अभिभावक	श्री रानीटार उ.मा.वि.
२१	विष्णुकुमारी तामाङ्ग	अभिभावक	श्री रानीटार उ.मा.वि.
२२	नैनकला अधिकारी	अभिभावक	श्री रानीटार उ.मा.वि.
२३	रञ्जना ढुंगाना	विद्यार्थी कक्षा-१२	श्री रानीटार उ.मा.वि.
२४	रीता नेम्वाङ्ग	विद्यार्थी कक्षा-१२	श्री रानीटार उ.मा.वि.
२५	गणेश धमला	विद्यार्थी कक्षा-१२	श्री रानीटार उ.मा.वि.
२६	सविन बाँस्कोटा	विद्यार्थी कक्षा-११	श्री रानीटार उ.मा.वि.
२७	रञ्जु गुरुङ्ग	विद्यार्थी कक्षा-११	श्री रानीटार उ.मा.वि.
२८	सपना राई	विद्यार्थी कक्षा-११	श्री रानीटार उ.मा.वि.
२९	कुमार राई	वि.व्य.स.अध्यक्ष	श्री इथुङ्ग उ.मा.वि.
३०	असल सुब्बा	प्राचार्य	श्री इथुङ्ग उ.मा.वि.
३१	प्रेमकला मुखिया	वि.व्य.स.सदस्य	श्री इथुङ्ग उ.मा.वि.
३२	कुमार मिश्र	शिक्षक	श्री इथुङ्ग उ.मा.वि.
३३	भूपेन्द्र अधिकारी	शिक्षक	श्री इथुङ्ग उ.मा.वि.
३४	दुर्गा मुखिया	अभिभावक	श्री इथुङ्ग उ.मा.वि.
३५	राजकुमार गुरुङ्ग	अभिभावक	श्री इथुङ्ग उ.मा.वि.
३६	मिड्मा शेर्पा	अभिभावक	श्री इथुङ्ग उ.मा.वि.
३७	त्रिचन्द्र तामाङ्ग	विद्यार्थी कक्षा-१२	श्री इथुङ्ग उ.मा.वि.
३८	संगिता योङ्हाङ्ग	विद्यार्थी कक्षा-१२	श्री इथुङ्ग उ.मा.वि.
३९	सपना मुखिया	विद्यार्थी कक्षा-१२	श्री इथुङ्ग उ.मा.वि.
४०	दिपक आङ्दम्बे	विद्यार्थी कक्षा-११	श्री इथुङ्ग उ.मा.वि.
४१	गीता मुखिया	विद्यार्थी कक्षा-११	श्री इथुङ्ग उ.मा.वि.
४२	पूजा नेम्वाङ्ग	विद्यार्थी कक्षा-११	श्री इथुङ्ग उ.मा.वि.

सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायको भूमिका

अनुसूची -३

अभिभावकसँग सोधिने प्रश्नावली

(तलका प्रश्नहरू अध्ययन गरि आवश्यक उत्तरहरू खाली ठाउँमा लेखी सहयोग गरिदिनुहोला ।)

नाम:-.....

ठेगाना:-

- १) तपाईंका छोराछोरीहरू कति जना छन् ?
.....
- २) तपाईंको घरमा सबै बालबालिकाहरू विद्यालय गइरहेका छन् ?
.....
- ३) यदि विद्यालय गइरहेका छन् भने उ.मा.वि.तहमा कतिजना जान्छन् ?
.....
- ४) उ.मा.वि.सञ्चालन गर्दा यहाँले विद्यालयलाई के कति सहयोग गर्नुभयो ?
.....
- ५) विद्यालयको व्यवस्थापनमा यहाँको भूमिका कस्तो रहयो ?
.....
- ६) तपाईंका नानीहरू पढ्ने विद्यालयमा पुस्तकालय,खानेपानीको व्यवस्थापन कस्तो छ ?
.....
- ७) उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनका लागि तपाईंले आर्थिक सहयोग गर्नु भयो ?
.....
- ८) यदि आर्थिक सहयोग गर्नु भयो भने कति गर्नु भयो ?
रु.
- ९) अरु व्यवस्थापकीय सहयोग के के गर्नु भयो ?
क)
ख)
ग)
घ)
- १०) विद्यालयको बारेमा तपाईंलाई अरु केही थाहा छ की ?

सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायको भूमिका

अनुसूची ४

शिक्षकसँग सोधिने प्रश्नावली

(तलका प्रश्नहरू अध्ययन गरि आवश्यक उत्तरहरू खाली ठाउँमा लेखी सहयोग गरिदिनुहोला ।)

नाम:-.....

विषय:-.....

विद्यालय:- श्री

- १) तपाईंको विद्यालयमा बालबालिकाहरू नियमित विद्यालय आइरहेका छन् ?
.....
- २) तपाईं उ.मा.वि.मा पनि अध्यापन गर्नु हुन्छ ?
.....
- ३) अध्यापन गर्नु हुन्छ भने कुन कुन विषय पढाउनु हुन्छ ?
क)
ख)
ग)
घ)
- ४) विद्यालय व्यवस्थापन सम्बन्धमा तपाईंको धारणा के रहेको छ ?
.....
- ५) तपाईंको विचारमा विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायको भूमिका कस्तो हुनुपर्दछ ?
.....
.....
- ६) तपाईंको विद्यालयको व्यवस्थापन पक्षसँग सन्तुष्ट हुनुहुन्छ ?
.....
- ७) तपाईंको विद्यालयको व्यवस्थापन पक्षमा देखिएका कमिकमजोरीहरू के-के छन् ?
.....
- ८) तपाईंको विद्यालयको व्यवस्थापन पक्षमा देखिएका राम्रा पक्षहरू के-के छन् ?
.....
- ९) तपाईंको विद्यालयको व्यवस्थापन पक्षमा देखिएका कमिकमजोरीहरू सुधार गर्न के-के उपायहरू अपनाउनु पर्ला ?
.....
.....

सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायको भूमिका

अनुसूची-५

प्रचार्यसँग सोधिने प्रश्नावली

(तलका प्रश्नहरू अध्ययन गरि आवश्यक उत्तरहरू खाली ठाउँमा लेखी सहयोग गरिदिनुहोला ।)

नाम:-.....

विद्यालय:- श्रीपाँचथर

१) तपाईंको विद्यालयमा कहिलेदेखि उ.मा.वि.सञ्चालन भएको हो ?

.....
.....

२) आर्थिक संकलन कसरि गर्नुभयो ?

.....
.....

३) समुदायको सहयोग कतिको रहयो ?

.....
.....

४) शिक्षक व्यवस्थापन कार्य कतिको जटिल छ ?

.....
.....

५) मुख्य कुन कुन विषयको पठनपाठन हुन्छ ?

.....
.....

६) विद्यालयप्रति अभिभावकको चासो कस्तो पाउनु भएको छ ?

.....
.....

७) अन्त्यमा केहि भन्नु छ की ?

.....
.....
.....
.....

सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायको भूमिका

अनुसूची-६

विद्यार्थीसँग सोधिने प्रश्नावली

(तलका प्रश्नहरू अध्ययन गरि आवश्यक उत्तरहरू खाली ठाउँमा लेखी सहयोग गरिदिनुहोला ।)

नाम:- कक्षा:- रोल नं.:-
विद्यालय:- श्री..... पाँचथर

- १) तपाईंको कक्षामा पढाउने शिक्षकहरू कति जना हुनुहुन्छ ?
.....
 - २) विद्यालय नियमित आउनुहुन्छ ?
.....
 - ३) विद्यालयको भौतिक अवस्था कस्तो छ ?
.....
 - ४) शौचालय, खानेपानीको उपलब्धता कस्तो छ ?
.....
 - ५) विद्यालयमा पुस्तकालयको व्यवस्था पनि छ ?
.....
 - ६) विद्यालयमा पठनपाठन कस्तो हुन्छ ?
.....
 - ७) तपाईंका अभिभावकहरूले उ.मा.वि. सञ्चालनमा कस्तो सहयोग गरेका छन् ?
.....
 - ८) विद्यालयमा अब के भइदिए हुन्थ्यो जस्तो लाग्छ ?
.....
.....
.....
 - ९) अन्य केहि भन्नु छ कि ?
.....
.....
.....
- प्रश्नको उत्तर दिएर सहयोग गर्नु भएकोमा धन्यवाद ।

सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायको भूमिका

अनुसूची - ७

विद्यालय सर्वेक्षण फाराम

विद्यालय:- -श्री पाँचथर

[illegible]

सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायको भूमिका

अनुसूचि -८

उ.मा.वि.सञ्चालनमा चन्दादाता विवरण

श्रीपाँचथर

क्र.स.	चन्दादाताको नामावली	ठेगाना	रकम / जग्गा
१			
२			
३			
४			
५			
६			
७			
८			
९			
१०			
११			
१२			
१३			
१४			
१५			
१६			
१७			
१८			
१९			
२०			
२१			
२२			
२३			
२४			
२५			

सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायको भूमिका

अनुसूचि -९

भौतिक विवरण

विद्यालयको नाम:- श्री.....

ठेगाना :-.....गा.वि.स.,पाँचथर

क्र.सं.	विवरण	संख्या	अवस्था	कैफियत
१	भवन			
२	शौचालय			
३	खानेपानी धारा			
४	दराज			
५	टेबल			
६	कुर्सी(प्लास्टिक)			
७	कुर्सी(काठ)			
८	बाकस			
९	घडी			
१०	मादल			
११	माइस्क्रोप			
१२	टेप रेकर्ड			
१३	फिल्टर			
१४	रेडियो			
१५	बाल्टी			
१६	घन्टी			
१७	र्याक			
१८	विज्ञानका सामग्री			

सन्दर्भग्रन्थ सूची :-

अधिकारी, विष्णुप्रसाद (२०६२), शिक्षा सेवा प्राविधिक सहायक दर्पण, काठमाडौं :

आशिषपुस्तक भण्डार, बागबजार ।

कार्की, उपेन्द्रकुमार (२०६०), सिकाई सिद्धान्त र मूल्यांकन, काठमाडौं :

भृकुटी पुस्तक तथा मसलन्द भण्डार , भोटाहिटी ।

काफ्ले, भोजराज (२०६४), शिक्षाको व्यवहारिक पक्ष कार्यक्षेत्रबाट नियाल्दा,

काठमाडौं : सोपान मासिक, डिल्लीबजार ।

कोइराला, विद्यानाथ र श्रेष्ठ, चन्द्रबहादुर (२०६२), शैक्षिक व्यवस्थापन

संगठनात्मक व्यवहार, काठमाडौं: विद्यार्थी पुस्तक भण्डार, भोटाहिटी ।

कोइराला, पार्वतीदेवी (२०६३), तनहुँ जिल्लाको सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयमा शिक्षण

सुधारको लागि प्र.अ.को व्यवस्थापकिय भूमिका, काठमाडौं: महेन्द्र रत्न क्याम्पस,
ताहाचाल ।

खतिवडा, टीकाराम (२०६९), उच्च माध्यमिक विद्यालयमा मानवसंसाधन व्यवस्थापन,

अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र संकाय, शैक्षिक योजना तथा
व्यवस्थापन विभाग, मोरङ, सुकुना बहुमुखी क्याम्पस, इन्द्रपुर ।

खनाल, पेशल (२०६३), शैक्षिक अनुसन्धान पद्धति, काठमाडौं : स्टुडेन्ट बुक्स पब्लिसर्स एण्ड
डिष्ट्रिब्युटर्स, कीर्तिपुर ।

खनाल, श्रीप्रसाद (२०५९), उच्च तथा न्यून शैक्षिक उपलब्धिमा प्रभाव पार्ने तत्वहरू

एक अध्ययन, अप्रकाशित शोधपत्र, त्रि.वि.वि., कीर्तिपुर, काठमाण्डौ

जि.शि.का., पाँचथर (२०६८), शैक्षिक झलक, जिल्ला शिक्षा कार्यालय, पाँचथर ।

ढकाल, माधव प्रसाद (२०६३), शिक्षाको दर्शनशास्त्रीय एवं समाजशास्त्रीय आधार,

काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

धामी, केशवसिंह (२०६९), विद्यालयमा आधारित व्यवस्थापन पद्धतिको आवश्यकता र

चुनौतीहरू, कीर्तिपुर, शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र ।

पौडेल, लेखनाथ (२०६०), शैक्षिक प्रक्रिया र नेपालमा शिक्षा, काठमाडौं : आठराई प्रकाशन, पुतली सडक ।

प्रसाई, होम प्रसाद (२०६५), सामुदायिक प्राथमिक विद्यालयहरूमा आर्थिक स्रोत व्यवस्थापन प्रक्रिया, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, शिक्षाशास्त्र संकाय, शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विभाग, मारङ्ग, सुकुना बहुमुखी क्याम्पस, इन्द्रपुर ।

भट्टराई, इश्वरी प्रसाद (२०६२१), विद्यालय सुधारका लागि प्र.अ. शिक्षक तथा समाजसेवीहरूको भूमिका एक अध्ययन, काठमाडौं: रत्न पुस्तक भण्डार ।

राउत, कुमार (२०६१), संस्थागत तथा सामुदायिक विद्यालय व्यवस्थापन तुलनात्मक अध्ययन, अप्रकाशित शोधपत्र, त्रि.वि.वि. शिक्षाशास्त्र संकाय ।

बस्याल, वासुदेव (२०६५), शैक्षिक गुणस्तरमा शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विभागको ऐतिहासिक पृष्ठभूमी, अप्रकाशित स्नातकोत्तर, शोधपत्र ।

बुढा, प्रिथी र विन्द, कुमार (२०६४), काठमाडौं जिल्ला महानगरपालिका त ग्रामीण क्षेत्रमा सामुदायिक प्राथमिक विद्यालयको शैक्षिक व्यवस्थापनमा प्र.अ. को भूमिकाबाट त्यसको प्रभावकारीता एक अध्ययन, काठमाडौं: महेन्द्र रत्न क्याम्पस, ताहाचल ।

वि.सी., भरतविक्रम (२०५९), काठमाण्डौ जिल्लाका माध्यमिक विद्यालयमा क्रियाकलाप प्रभावकारी बनाउन व्यवस्थापन र निरीक्षकको योगदान, अप्रकाशित शोधपत्र, महेन्द्ररत्न क्याम्पस ताहाचल, काठमाण्डौ ।

विद्यालय तथ्याङ्क फाराम (२०६९), श्री इथुङ्ग उ.मा.वि.इथुङ्ग, पाँचथर

विद्यालय तथ्याङ्क फाराम (२०६९), श्री महादेव गुप्तेश्वर उ.मा.वि. लुङ्गरुपा, पाँचथर

विद्यालय तथ्याङ्क फाराम (२०६९), श्री रानीटार उ.मा.वि.रानीटार, पाँचथर ।

विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम (२०६६-२०७२), काठमाण्डौ,

शर्मा एण्ड शर्मा (२०६४), शिक्षाको दर्शनशास्त्रीय र समाजशास्त्रीय आधार, काठमाडौं: एम.के.पब्लिशर्स एण्ड डिष्ट्रिब्युटर्स भोटाहिटी ।

शर्मा, जयकृष्ण (२०६२), *सामुदायिक एवं संस्थागत विद्यालयको शैक्षिक व्यवस्थापनमा सरोकारवालाको सहभागिता : एक तुलनात्मक अध्ययन*, अप्रकाशित शोधपत्र, सप्तगण्डकी बहुमुखी क्याम्पस, भरतपुर, चितवन ।

शिक्षा ऐन २०२८, उच्च माध्यमिक शिक्षा ऐन २०४६ तथा उच्च माध्यमिक शिक्षा नियमावली २०५२, सहिष्णु प्रकाशन, काठमाण्डौ ।

शैक्षिक भ्रूलक, (२०६८) जि.शि.का. पाँचथर ।

सिटौला, मायादेवी (२०५९), *ललितपुर जिल्लाका अनुदान प्राप्त निजीश्रोतमा संचालित माध्यमिक विद्यालयहरुको भौतिक व्यवस्थापन पक्षको तुलनात्मक अध्ययन*, अप्रकाशित शोधपत्र, त्रि.वि.वि. शिक्षाशास्त्र संकाय ।

विषय सूची

परिच्छेद एक

परिचय

	पृष्ठ
१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमी	१
१.२ समस्याको कथन	४
१.३ अध्ययनको औचित्य	५
१.४ अध्ययनको उद्देश्य	६
१.५ अनुसन्धानात्मक प्रश्न	६
१.६ अध्ययनको परिसीमा	६

परिच्छेद दुई

सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन र सैद्धान्तिक खाका

२.१ सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन	८
२.२ अध्ययनको सैद्धान्तिक खाका	१७
२.३ शैक्षिक उपादेयता	१८

परिच्छेद तीन

अध्ययन विधि

३.१ अनुसन्धान ढाँचा	१९
३.२ जनसंख्या र नमूना	१९
३.३ तथ्याङ्क संकलनका साधनहरू	२०
३.४ तथ्याङ्क संकलनका स्रोत	२२

३.५	तथ्याङ्क संकलन प्रक्रिया	२३
३.६	तथ्याङ्क विश्लेषण प्रक्रिया	२३

परिच्छेद चार नतिजाको विश्लेषण

४.१.	सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायको भूमिका	२५
४.२.	सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायका सकारात्मकपक्षहरू	३०
४.३.	सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायका कमजोरीहरू	३४
४.४.	व्यवस्थापनमा समुदायका कमजोरीहरू सुधार गर्ने उपायहरू	३८

परिच्छेद पाँच निष्कर्ष र सुझाव

५.१.	निष्कर्ष	४४
५.२.	सुझावहरू	४५
	सन्दर्भग्रन्थसूची	
	अनुसूचीहरू	

कृतज्ञता ज्ञापन

सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायको भूमिका विषयक शोध पत्र तयार पार्न आफ्नो व्यस्त समयका बावजुत आवश्यक सरसल्लाह, सुझाव दिई मार्गनिर्देश गर्नु हुने आदरणीय गुरु, शोध निर्देशक तथा विभागीय प्रमुख उप-प्राध्यापक श्री बट्टीप्रसाद फूल ज्यूलाई सर्वप्रथम कृतज्ञता ज्ञापन गर्न चाहन्छु । साथै यस शोधकार्यका लागि यथोचित सहयोग गर्नु हुने अध्ययन गरिएका उच्च माध्यमिक विद्यालयहरूका प्राचार्यहरू, विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरू, शिक्षकहरू, अभिभावकहरू तथा विद्यार्थीहरूप्रति आभार व्यक्त गर्दछु । मित्र मोहनकुमार निरौला र सम्पूर्ण मेरो घरका सदस्यहरूलाई समेत कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

शोधकर्ता

खडानन्द ढुंगाना

म.र.ब.क्याम्पस इलाम

शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन

विभाग

☎ ०२७-
५२००२०

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
Tribhuvan University
श्री महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस, इलाम
SHREE MAHENDRA RATNA MULTIPLE, CAMPUS, ILAM
शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विभाग
Department of Educational planning and Management

पत्र संख्या:

चलानी नम्बर:

विषय :- सिफारिस-पत्र

सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायको भूमिका शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र खडानन्द हुंगानाले मेरो निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । स्थलगत सर्वेक्षण गरी मेहनतपूर्वक अध्ययन गरिएको यो शोधपत्रलाई त्रिभुवन विश्वविद्यालय महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस शिक्षा शास्त्र संकाय शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विभागमा मूल्याङ्कन गर्नको लागि सिफारिस गर्दछु ।

.....
बद्रीप्रसाद फूल
शोधनिर्देशक

मिति: २०७०/०२/

☎ ०२७-५२००२०

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

Tribhuvan University

श्री महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस, इलाम

SHREE MAHENDRA RATNA MULTIPLE, CAMPUS, ILAM

शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विभाग

Department of Educational planning and Management

पत्र संख्या:

चलानी नम्बर:

विषय: स्वीकृति-पत्र ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र संकाय महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस इलामका स्नातकोत्तर तह (एम.एड) दोस्रो वर्षका छात्र खडानन्द ढुंगानाले सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायको भूमिका शीर्षकमा प्रस्तुत यो शोधपत्रलाई शिक्षा शास्त्र संकाय स्नातकोत्तर उपाधि (एम.एड.) को लागि आसिक आवश्यकता पूरा गर्न उपयुक्त देखिएकोले मूल्याङ्कन समितिद्वारा स्वीकृत गर्दछौं ।

मूल्याङ्कन समिति

१. उप प्रा., श्री बट्टीप्रसाद फूल , विभागीय प्रमुख,.....
२. उप प्रा., श्री गंगाराम पौड्याल , शोधनिर्देशक,.....
- ३ सह.प्रा.श्री हेमराज ठकाल , बाह्य परीक्षक,.....

मिति: २०७०।०२।२९

शोधसार

प्रस्तुत अध्ययन सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायको भूमिकासँग सम्बन्धित रहेको छ । यो शोधको मुख्य उद्देश्य सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायले खेलेको भूमिकाको वास्तविक अवस्था पत्ता लगाई सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनमा समुदायका सकारात्मक पक्ष र कमजोरीहरूको लेखाजोखा गर्ने र समुदायका कमजोरीहरू सुधारका उपायहरू सुझाउनु रहेको छ ।

यस शोध कार्यलाई पूरा गर्नका लागि पाँचथर जिल्लाका १८ वटा स्रोतकेन्द्रका ३१ वटा सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालयहरूमध्ये सम्भावनायुक्त नमुना छनौट विधि प्रयोग गरी २ वटा स्रोतकेन्द्रका ३ वटा सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालयलाई छनौट गरी ती सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालयका एक/एक जना प्राचार्य, दुई/दुई जना शिक्षक, एक/एक जना व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष तथा चार/चार जना अभिभावकहरू र छ/छ जना विद्यार्थीहरूसँग अन्तरवार्ता, प्रश्नावली र स्थलगत सर्वेक्षणबाट धारणा र तथ्याङ्कहरू संकलन गरिएको छ । गुणात्मक तथा परिमाणात्मक ढाँचाको प्रयोग गरेर प्राप्त तथ्याङ्कहरूको विश्लेषणात्मक रूपमा व्याख्या र विश्लेषण गरिएको छ ।

उच्च माध्यमिक शिक्षा ऐन २०४६ तथा राष्ट्रिय शिक्षा आयोग २०४९ ले विद्यालय तहलाई प्राथमिक, निम्न माध्यमिक, माध्यमिक तथा उच्च माध्यमिक तहमा विभाजन गर्‍यो । उच्च माध्यमिक शिक्षा नियमावली २०५२ प्रारम्भ भएपछि उच्च माध्यमिक विद्यालयहरूको स्थापना हुन पुगेको हो । जसअन्तर्गत उच्च माध्यमिक विद्यालयहरू सामुदायिक र संस्थागत गरि दुई प्रकारका रहेका छन् ।

सरकारी विद्यालयहरूमा समुदायबाट व्यवस्थित उ.मा.वि.सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालयहरू हुन् । सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनलाई समयानुकूल, शैक्षिक उद्देश्य अनुरूपको बनाउनु पर्ने खाँचो रहेको निष्कर्ष अध्ययनको छ । सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापनको लागि समुदायको भूमिकामा परिवर्तन ल्याउनु पर्ने र त्यसका लागि थप अध्ययन अनुसन्धान गर्नु पर्ने देखिन्छ । समुदायमा रहेका सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालय सम्बन्धि खराब धारणा हटाउन र विद्यालयबाट त्यसको खोजि गर्न सकिन्छ । सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालयहरू आर्थिक, भौतिक, शैक्षिक र व्यवस्थापकीय रूपले पछि परेको पाइयो । यी सम्पूर्ण कुराको

प्राप्तिका लागि समुदायले तथा सरकारी पक्षबाट सक्रिय रुपमा क्रियाशिल भएर अगाडि बढ्दा सम्भव हुन्छ, भन्ने निष्कर्ष निकालियो । त्यसका लागि समुदाय जागरुक भई समुदायको विद्यालय प्रतिको धारणामा परिवर्तन ल्याउन चेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु पर्दछ । विद्यालय,विद्यालय व्यवस्थापन समिति,लगायतका प्रतिनिधिमुलक संस्थाहरू प्रति सकारात्मक भावनाको विकास गराउनु नितान्त आवश्यक छ । यसबाट सामुदायिक उच्च माध्यमिक विद्यालयहरूको गुणात्मक विकास भई अपेक्षाकृत शैक्षिक उपलब्धी प्राप्त गर्न सकिने कुरा अध्ययनको निष्कर्ष रहेको छ ।